

B. Lennart Persson

Prest ved Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep

lennart.persson@kirkeligressurssenter.no

Retten til et liv uten vold

2. søndag i advent 2016, Menneskerettighetssøndagen

Prekentekest Johannes 14, 1-4

Til dagen - parousi og voldsforebygging

Det er plutselige kast i adventstidens gudstjenestetemaer. Mens 1. advent har som tema Kongens komme som et vergeløst barn, handler 2.s. i advent om Kongens gjenkomst i herlighet. Søndagen har preg av alvor og dom, men fremfor alt håpet om, og gleden over Kristi gjenkomst. Den norske kirke markerer menneskerettighetssøndagen denne søndagen i forbindelse med FNs menneskerettighetsdag 10. desember. Derved blir det ekstra aktuelt å løfte frem håpet om fred og rettferd i verden, som også er et tema som hører med til parousien.

Årets tema er «Retten til et liv uten vold». Materialet som Mellomkirkelig råd har tatt frem i samarbeid med Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep fokuserer spesielt på den kjønnsbaserte volden og de enorme konsekvenser den har verden over. Verdensbanken klassifiserer vold mot kvinner som en global helsetrusel på like linje med hiv/aids og kreft. Fra vår egen kultur vet vi at kjønnsbasert vold rammer både menn og kvinner. Det kan være fysisk, seksuell eller psykisk vold. Det kan være noe en opplever i oppveksten eller senere i livet. Det er ofte vold som pågår over lang tid og som derfor setter dype spor. Den utsatte blir bærer av selvforakt og skam, og tar ofte til seg voldsutøverens virkelighetsoppfattelse. Volden får en forvrengt logikk og virker uunngåelig. Også andre nye situasjoner oppleves som potensielt farlige. Den kjønnsbaserte volden blir ofte privatisert. Kanskje gjelder det spesielt den volden som foregår i vårt eget nærmiljø. Men kjønnsbasert vold er systematisk maktmisbruk som blir legitimert og opprettholdt gjennom holdninger i samfunnet eller i mindre grupperinger. Menneskerettighetsdagen er dagen for å uttrykke en nulltoleranse for vold, og å bryte tabuet som omgir volden. Dagen gir også en god anledning til å løfte frem menighetens arbeid med å skape trygge rom og forebygge at overgrep og grenseoverskridelser skjer i den egne virksomheten. I materialet finnes forslag til bønner og andre liturgiske ledd, samt tekster som kan brukes til å tydeliggjøre dagens tema.

Til teksten - å utholdent og trassig forbli hos Gud

Når et på forhånd gitt gudstjenestetema møter en prekentekest fra kirkeårets tekster er det fare for at teksten oppleves presset eller blir hengende i tomme luften. Det kan trenge et grundig tekstarbeid for å finne sammenhenger som gir mening. Dagens prekentekest inngår i det som pleier å kalles for Jesu avskjedstale, Joh. 13,31-17,26. Teksten er strukturert som en tale til disiplene, avbrutt av spørsmål som steg for steg fører handlingen nærmere Jesu død og den avskjed som talen handler om. De første versene i kapittel 14 er en introduksjon til en lengre utlegging. Jesus skal nå gå til sin Far, v2, hvilket tydeliggjøres i vv4-12. Senere skal Jesus komme tilbake for å ta disiplene til seg, v3, hvilket beskrives nærmere i vv15-23. Jesus forbereder disiplene på det som skal komme og beroliger dem. Han går for å gjøre i stand et sted for dem, og han er samtidig deres vei til dette stedet hvor Gud er. Men disiplene er allerede grepet av angst. Imperativen i v1 har betydningen "opphør med å engste dere!". De har forlatt alt for å følge Jesus. Nå skal han forlate dem. Det er en for dem

utenkelig situasjon – å ikke lenger kunne være sammen med Jesus. At den som tar avskjed oppfordrer sine venner til ikke å miste motet og ikke glemme budskapet de har blitt betrodd er vanlig i sjangeren litterære testamenter. Det som står på spill er Jesu budskap, og kjærlighets- og fellesskapsrelasjonen mellom Far, Jesus og disiplene.

Målet for Jesu bortgang er "min Fars hus" hvilket er spesielt for Johannesevangeliet. Min Fars hus er stedet hvor Gud bor, i denne eskatologiske sammenhengen himmelen. Uttrykket brukes også om templet i Jerusalem (2,16). Jfr. også Herrens løfte til David formidlet gjennom profeten Natan (1 Krøn 17,9) "Jeg vil gjøre i stand et *bosted* for mitt folk Israel og plante det der. De skal få bo der og aldri bli *uroet* mer." Det er mange rom i huset. Hvordan rommene er blir ikke tematisert. Det viktige her er at disiplene skal forenes med Jesus. Denne relasjonen finnes allerede nå, men har også betydning etter døden. Ordet som blir oversatt som «rom» (gr. *monai*) kan brukes om både permanente og midlertidige oppholdssteder. Kommentarlitteraturen understreker at rom-begrepet i Johannes er eskatologisk og at det i denne sammenhengen handler om det permanente rommet i himmelen. Samtidig er det verdt å merke seg at når Jesus utdyper dette er det ikke en himmelsk bolig, men fellesskapet og gudsnærværet hos disiplene på jorden som er i fokus. Det stedet Jesus går for å gjøre i stand viser seg å være disiplene selv. Jesus sier: Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme og bo hos ham (v23). Det er et perspektiv som passer godt til dagens tema "Å vinne over volden". Det er en ambisjon her og nå som henter sin næring fra adventstidens håp om Fredsfyrstens gjenkomst.

Med denne lesningen blir verbet «være» (gr. *menō*) et sentralt begrep i preteksten. Ordet er et relasjonelt begrep som er i slekt med det allerede nevnte ordet «rom» (gr. *monai*). Det blir brukt i flere sammenhenger gjennom avskjedstalen og blir oversatt med «å være», «å forbli», «å bo»: I v.2 om å være i rommene hos Gud, i v17 om Åndens nærvær hos og i disiplene, i v23 om Jesus og Faren som kommer og bor hos den som elsker Jesus, og i v25 om Jesu nærvær ved det siste måltidet. Temaet kan oppsummeres i Jesu ord i 15,4 «Bli i meg, så blir jeg i dere».

Hva innebærer det da å ta dagens tema inn i kjærlighets- og fellesskapsrelasjonen mellom Far, Jesus og disiplene? Hva slags rom trengs for at vi skal kunne forbli i denne relasjonen og leve den ut? Jesus sier: Dere vet veien dit jeg går fordi dere kjenner meg. Å vite veien er i denne sammenhengen å kjenne Gud. Veimotivet spiller en vesentlig rolle i jødisk tenkning. De første kristne kalte også sin levemåte for Veien. Israels folks lange vandring til det lovede landet er en av grunnfortellingene. Gud leder folket og åpenbarer sine rettferdige veier på en konkret måte i loven. Det er folkets plikt å følge sin Gud på disse veiene. Når Jesus sier «dere kjenner veien» er det med henvisning til den samme forpliktelsen. Dette blir utdypet i neste kapittel hvor Jesus sier «Dette er mitt bud: Dere skal elske hverandre som jeg har elsket dere» (15,12). Når temaet er "Retten til et liv uten vold" kan det innebære at vi som menighetsfellesskap er villig til å tre ut av komfortsonen og ta inn over oss volden som skjer i verden. Det må også innebære at vi tar stilling og bidrar til holdninger som ikke underbygger, men forebygger kjønnsbasert vold. Å forbli i Kristus er å utholdent bidra til å skape gode relasjonelle sammenhenger.

For den som bærer på vonde og vanskelige erfaringer kan oppfordringen i dagens pretekst om å ikke la hjertet bli grepet av angst oppleves som et respektløst krav. Overgangen fra angst til tillit, fra frykt til glede, fra død til oppstandelse, blir altfor rask for at den skal gi gjenklang og oppleves som et reelt alternativ. Jesu ord om å forlate disiplene kan forsterke opplevelsen av å være forlatt og alene.

Samtidig kan ordene om en bedre fremtid gi et håp som bærer gjennom det vanskelige. Den som lever med voldens ettervirkninger trenger et rom hvor frykten og tilliten, ettervirkningene av vold og håpet om liv, kan få plass samtidig. Et trygt rom hvor en kan øve seg i å være et oppreist menneske igjen etter at grenser har blitt brutt ned og invadert. Shelly Rambo påpeker i boken *Spirit and trauma: A theology of remaining* at traume innebærer å befinne seg i en situasjon mellom lidelse og oppstandelse. Hverken lidelsen eller oppstandelsen gir i seg selv et fullstendig bilde av situasjonen. *Menō* betyr i denne situasjonen å utholdent forbli i, og trassig holde seg fast i det relasjonelle rom som er gudsnærvær og rettferd, til tross for situasjonens tvetydighet og ambivalens.

Liturgier fra Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep innledes ofte med noen ord som får en ny aktualitet av dagens prekentekst:

I Skaperens, Frigjørers og Livgiverens navn.

Det er gjort i stand et rom for oss.

Her kan vi være med vår glede og smerte, med vår tro og lengsel.

La oss være sammen her.

Litteratur:

Kieffer, R (1988). Johannesevangeliet 11-21. Uppsala, EFS förlaget

Morris, L (1995). The gospel according to John. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans pub.

Rambo, S. (2010). Spirit and trauma: A theology of remaining. Louisville, KY: Westminster John Knox